

Magdaléna
Platzová
**ŽIVOT NAKON
KAFKE**

S češkoga prevela
Mateja Pavlic

Zagreb, 2025.

disput

Posvećeno potomcima Felice Marasse, rođene Bauer,
bez čije ljubaznosti i povjerenja ova knjiga ne bi mogla
biti napisana.

Ova knjiga nije klasični životopis. Pojedini likovi koji se pojavljuju u njoj stvarni su i nose imena osoba koje su uistinu postojale. Pojedini likovi temelje se na stvarnim osobama, ali promijenila sam im imena. A potom su tu likovi i događaji koje sam u cijelosti izmislila. Nadam se da će čitatelji sami shvatiti razloge koji su me na to naveli.

Što se tiče citiranih dokumenata, autentični tekstovi kojima sam se služila, za razliku od onih fiktivnih, uvijek su tiskani u kurzivu.

New York, 15. 10. 1975.

Poštovani gospodine Canetti,
pročitao sam Vašu knjigu o Franzu Kafki i svojoj majci Felice, djevojački Bauer.* Bio bih mnogo sretniji da mi nije došla u ruke. Ali, nažalost, uvijek se nađe neki “prijatelj” koji ne miruje i koji me obavijesti o najnovijem doprinosu kafkologijskoj (ili kafkografskoj?) književnosti, što je očito – barem sudeći po broju naslova – veoma unosan biznis.

Neću se ovdje osvrtni na osobnost Franza Kafke. Nemam o njemu dodati ništa više od onog što ste Vi u knjizi veoma uvjerljivo opisali. Je li bio velik pisac, o tome zaista ne mogu suditi, ali sasvim sigurno znam da je bio neurotičar, mazohist, a što se tiče odnosa prema ženama, i sadist.

Svako od pisama koja tako opširno citirate, po mojem mišljenju, vrijedilo bi psihijatrijske dijagnoze i bilo

* Elias Canetti, *Der andere Prozeß: Kafkas Briefe an Felice (Drugi proces: Kafkina pisma Felice)*, 1969; prvo američko izdanje, *Kafka's Other Trial: The Letters To Felice*, objavljeno je u New Yorku 1974. godine (op. prev.).

8 koje od njih trebalo je biti dovoljno da se moja majka što prije razide s njim.

Zašto to nije učinila, zaista ne znam. Tu stranu njezina karaktera nisam imao priliku istražiti. Možda je u tome ulogu imala nekakva tadašnja moda, odjek dekadencije s prijeloma stoljeća. Majka je primjerice voljela Strindberga, koji je, kao što možete i sami ocijeniti, djelomice također veoma morbidan. Ali za tu njezinu “ljubav” i sâm sam saznao tek iz Kafkinih pisama, koja sam pročitao – kao i ostali čitatelji – nakon majčine smrti. Roditelji su bili stara škola i držali su određen odmak od nas djece. O njihovu unutarnjem životu znali smo malo. No ipak dovoljno da osjećam potrebu da što je moguće oštrije prigovorim načinu na koji ste se odnosili prema mojoj majci u svojoj brzopleto i senzacionalistički napisanoj knjizi.

Površnost Vašeg pristupa odaje lažno i naizgled skandalozno otkriće odmah u uvodu: dakle konačno znamo ime žene koja se dosad skrivala tek iza početnog slova F.!

Poštovani gospodine, da Vas je to zaista zanimalo, puno ime moje majke odavno ste mogli saznati i bez nekih posebnih detektivskih metoda. Bilo je dovoljno pročitati svima dostupnu Kafkinu biografiju iz pera Maxa Broda,* o kojem isto tako nemam neko osobito mišljenje, ali u najmanju ruku ne može mu se osporiti dobra volja i – barem što se majke tiče – određena senzibilnost.

* *Franz Kafka, eine Biographie (Franz Kafka – biografija)*, 1937. (op. prev.).

Majka je imala mnogo talenata. Bila je više usmjere-
na na praktične stvari. *No nonsense person*,* kao što
se ovdje kaže. Ipak, umjetnost ju je oduvijek duboko
dirala. Književnost, kazalište i glazba. Moj otac, po za-
nimanju privatni bankar, izvrsno je svirao klavir i da
su mu okolnosti u mladosti to dopustile, posvetio bi se
glazbi.

Umjetnost je bila jedna od “magija” kojima je Kafka
mogao djelovati na moju majku. Na kraju krajeva, on je
bio objavljivan pisac, kako se to danas kaže. To je zasi-
gurno učinilo svoje.

Majka nije stekla formalno obrazovanje, s petnaest
godina morala je napustiti školu i zaposliti se, prešav-
ši vlastitim snagama put od pozicije pomoćne daktilo-
grafkinje do pozicije voditeljice prodaje. Ali uvijek je ja-
ko voljela čitati i voljela je da je podučavaju. Kad smo
tridesetih godina bježali, najprije iz Berlina u Ženevu,
a potom u Ameriku, uzela je sa sobom, umjesto drugih
dragocjenosti, knjige. Posebnu zbirku činile su knjige
koje joj je poklonio Kafka, sve ih je držala zajedno, sve-
ukupno oko šezdeset naslova. Među njima je bio i pri-
mjerak *Biblije*. Nakon njezine smrti prodao sam ih na-
kladničkoj kući Fischer u Njemačkoj. To je bio jedini
novac koji sam zaradio na Kafki u vrijeme dok je svatko
na njemu okretao pare.

Majka je bila osjećajna, topla i velikodušna žena.
Još kao neudana djevojka brinula se o ratnoj siročadi
u berlinskom židovskom domu i pamtim da je s njom
– nakon što se udala i imala svoju obitelj – i dalje odr-

* Osoba koja ne troši vrijeme na gluposti (op. prev.).

žavala bliske kontakte. Njezine “djevojke” dolazile su nam u posjet i ona im je u svemu pomagala.

Bila je veoma poduzetna, snalažljiva, optimistična i vesela, nije dopuštala da je išta slomi. Svatko tko ju je poznavao morao ju je voljeti. Imala je organizacijske i trgovačke sposobnosti, na kraju krajeva, ona je uzdržavala obitelj nakon što smo emigrirali u Ameriku. Posebice posljednjih dvanaest godina, nakon što je otac imao infarkt i više nije mogao raditi. Naravno, i ja sam pokušavao pomagati u okviru svojih mogućnosti, držao sam instrukcije, dobivao sam stipendije za izvrsnost i slično.

Majka je završila tečaj za maserku i frizerku i otvorila salon za uljepšavanje. Sa sestrom je pekla i prodavala kolače, a poslije su čak i proširile asortiman. Potom je otvorila trgovinu priborom za pletenje i sitnom galanterijom. Ali nikad, ponavljam, nikad joj nije palo na pamet trgovati pismima Franza Kafke, koja je potajice čuvala četrdeset godina.

Ja sam za njihovo postojanje saznao od jedne rođakinje kad mi je bilo osamnaest godina. Dotad nisam ništa znao o majčinu odnosu s Kafkom, njegovo ime poznavao sam jedino s hrbata knjiga u koje sam kod kuće letimice zavirivao, ali koje mi nisu privukle pažnju. Brodova biografija o Kafki koja je objavljena u Pragu još prije rata došla mi je u ruke tek pedesetih godina, kad je objavljena u proširenom izdanju u Njemačkoj. S majkom o tome nisam razgovarao, kao ni o bilo čemu drugom što se ticalo Kafke. Ali zasigurno znam da je pročitala Brodovu biografiju, kao i Kafkine dnevnike

i *Pisma Mileni*. Što je o tome mislila, ne znam. Mogu samo nagađati.

Vi ste, gospodine, doslovno napisali kako je moja majka “imala srca to prodati”. Na neki je način neizravno optužujete za bešćutnost i proračunatost, čak je i ismiđavate. I to mi je neka hrabrost! Optuživati sa sigurne udaljenosti ženu o kojoj ne znate gotovo ništa i koja se ne može braniti.

Kako bi se o mojoj majci i moglo znati kad je primaatelj njezina pisma uništio do posljednjeg, dok je ona čuvala svaku razglednicu, svaki telegram, čak i pisma koja nisu izravno pripadala njoj i koja nije napisao Kafka, ali su se ticala njihova odnosa. Primjerice ona koja je baki Anni pisala Kafkina majka Julie. Često sam se pitao zašto je sve to tako revno čuvala.

Istina je da je majka bila vrlo uredna. Svaki je njezin papirić imao svoje mjesto, bio je pažljivo označen i klasificiran. Tu je naviku, neku vrstu strasti, vjerojatno prenijela iz ureda. Zna li što mi je pri čitanju Kafkinih knjiga čak palo na pamet? Da je upravo to – nazvao bih to možda opčinjenošću modernom birokracijom – njima dvoma bilo zajedničko. Premda su na ured gledali iz sasvim suprotnih pozicija. Moja majka iz pozicije svrsishodnosti i razuma (premda svaka strast u sebi otkriva ne-razum), a Kafka iz pozicije ludila. Što ne mijenja činjenicu da je uistinu, prema iskazima svjedoka, bio veoma sposoban službenik. Ali ne želim se petljati u Vaš zanat, Vaše je da tumačite Kafku! Ja ću se držati svoje majke.

Isto mi je tako palo na pamet da je taj paket pisama za nju možda bio sudski spis. Ne znam je li bio obrana

12 ili optužba, vjerojatno i jedno i drugo, u svakom slučaju bio je cjelovit.

O Kafki i odnosu s njim, kao što sam već rekao, nikad nije sa mnom razgovarala, čak ni u mojoj odrasloj dobi. Ali već iz toga kako nije puštala ta pisma bilo je jasno da za nju to nije bila završena stvar. Da je to nesretno petogodišnje razdoblje na neki poseban način oblikovalo njezin daljnji život.

Majka je većinu svog života uživala u potpunoj anonimnosti, nitko nije mario za nju, nitko je nije poznao. Tek nekoliko godina nakon rata, kad se Kafka proslavio i kad je počela potraga za svakom njegovom riječi, zapravo se počela bojati da će nakon njezine smrti neke stvari koje je smatrala intimnima isplivati u javnost. Odlučila je da će pisma prije smrti uništiti, uistinu je to htjela učiniti. No nije se mogla natjerati i stalno je to odgađala.

Na kraju ih je nekoliko bacila, što nisam saznao od nje (mene je u to vrijeme sumnjičila za urotu s izdavačem Schockenom), već od njezine najbolje prijateljice...

Kafkina pisma s gotovo neshvatljivom tvrdoglavošću nije puštala iz ruku, nije ju bilo lako uvjeriti da ih proda. Gospodin Schocken i Max Brod nekoliko su je godina nagovarali. Napokon je popustila. Ali nije to bilo radi novca, iako je bila bolesna i novac joj je trebao. Nego vjerojatno zato što je u tom trenutku shvatila da nema hrabrosti uništiti pisma kao što je planirala i da će nakon smrti izgubiti kontrolu nad njima.